

στο μικροσκόπιο...

Η Τουρκία και οι προκλήσεις ασφαλείας για Ελλάδα - Κύπρο

Του Θεόδωρου Κουλουμπή*

Η παραδοσιακή διατύπωση της έννοιας «εθνική ασφάλεια» αναφερόταν από τα χρόνια της Συνθήκης της Βεσφαλίας (1648) μόνο στις αξίες της εθνικής κυριαρχίας και της εδαφικής ακεραιότητας. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και την πραγματοποίηση του οράματος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η έννοια διευρύνθηκε με πρόσθετες αξίες, όπως η εδραιωμένη δημοκρατία, η ανεπτυγμένη οικονομία, το κράτος πρόνοιας και η συμμετοχή στη θεσμική οντότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.).

Υστερα από τα τραγικά γεγονότα του 1974 (χουντικό πραξικόπημα, τουρκική εισβολή και κατοχή στην Κύπρο), η Τουρκία πέρασε στην κορυφή της λίστας των εθνικών κινδύνων που θα αντιμετώπιζε έκτοτε ο Ελληνισμός. Οι μεταχουντικές κυβερνήσεις στην Ελλάδα και την Κύπρο επέλεξαν την πολιτική του «μη-πολέμου», αλλά και την πειστική ενίσχυση των ενόπλων δυνάμεων για την αποτροπή της τουρκικής επιθετικότητας. Στη διπλωματική τους στρατηγική επέλεξαν τον μοχλό των κυρώσεων (αμερικανικό εμπάργκο και ελληνικά βέτο στην Ε.Ε.) όσο η Τουρκία επέμενε στην κατοχή κυπριακών εδαφών και αμφισβητούσε τα κυριαρχικά δικαιώματα της Ελλάδας στο Αιγαίο. Οι πολιτικές αυτές συνεχίστηκαν χωρίς ουσιαστικό αποτέλεσμα στην αναθεωρητική συμπεριφορά της Τουρκίας, με εξαίρεση βεβαίως την αποτροπή προσθέτων εδαφικών απωλειών στα δύο μέτωπα του Ελληνισμού. Μεγάλες κρίσεις ξέσπασαν στο Αιγαίο το 1976, το 1987, το 1996 και έφεραν Ελλάδα και Τουρκία στα πρόθυρα του πολέμου, με την Κύπρο δυστυχώς σε κατάσταση τουρκικής ομηρίας και με τις ΗΠΑ να παίζουν το ρόλο του πυροσβέστη και τελικού ρυθμιστή.

Μετά την κρίση των Ιμίων (1996) και το επεισόδιο της σύλληψης του Αμπντούλαχ Οτσαλάν (1999) η Αθήνα και η Λευκωσία άλλαξαν σταδιακά τη στρατηγική τους απέναντι στην Αγκυρα, εγκαταλείποντας τις υπό αίρεση κυρώσεις υπέρ μιας πολιτικής αμοιβών, πάντοτε -όμως- υπό αυστηρούς όρους και με συγκεκριμένους περιορισμούς στη μετακίνηση τουρκικού πληθυσμού (γνωστούς ως αποκλίσεις στο κοινοτικό λεξιλόγιο). Το μεγάλο έπαθλο για την Τουρκία ήταν η προοπτική της ένταξής της στην ευρωπαϊκή οικογένεια που προϋπέθετε τη σύμφωνη γνώμη της Αθήνας. Η μεγάλη επιτυχία

της ελληνικής πλευράς ήταν η εξασφάλιση της ένταξης της Κύπρου στην Ε.Ε. το 2004 χωρίς την εκβιαστική προϋπόθεση αποδοχής μιας άδικης και μη λειτουργικής λύσης του Κυπριακού. Το διαφανόμενο πρόβλημα σήμερα είναι η «διευρυνιακή κόπωση» πολλών ευρωπαϊκών χωρών με πρωτοστάτες τη Γαλλία, τη Γερμανία και την Αυστρία. Και ο μεγάλος κίνδυνος για την Κύπρο και τον Ελληνισμό είναι η παγίωση των «τετελεσμένων» και «ταϊβανοποίηση» των κατεχομένων, χωρίς εδαφικά και περιουσιακά ανταλλάγματα και χωρίς την απομάκρυνση των δυνάμεων κατοχής και των υπεράριθμων Τούρκων εποίκων.

Κοιτάζοντας το μέλλον

Για την Κύπρο, το ζητούμενο είναι ένα κοινά αποδεκτό σχέδιο λύσης του Κυπριακού (ας το αποκαλέσουμε σχέδιο Χριστόφια-Ταλάτ) που θα προβλέπει την επανένωση του κράτους με τη μορφή διζωνικής και δικοινοτικής ομοσπονδίας και με δίκαια ανταλλάγματα για τους Ελληνοκυπρίους στο έδαφος, στις περιουσίες, στις αποζημιώσεις, στην απομάκρυνση των κατοχικών στρατευμάτων, καθώς και ενός μεγάλου αριθμού εποίκων. Το ερώτημα που αξίζει να επανεκτιμηθεί σοβαρά είναι εάν συμφέρει τις δύο κοινότητες να επιλέξουν μια χαλαρή ή μια σφιχτή μορφή ομοσπονδίας.

Ξεκάθαρα το μέλλον της ασφάλειας της Κυπριακής Δημοκρατίας (με την παραδοσιακή και με τη διευρυνόμενη μορφή της έννοιας) πρέπει να είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την ενσωμάτωση της Μεγαλονήσου στον σκληρό

πυρήνα της Ε.Ε. Αν επίσης το ΝΑΤΟ, μετά την επανένταξη της Γαλλίας στο στρατιωτικό του σκέλος, αποκτήσει μια γνήσια ισορροπία ανάμεσα στους δύο πυλώνες του Ατλαντικού θα αξίζει να εκτιμηθεί προσεκτικά από τις κυπριακές αρχές η συμμετοχή της Κύπρου στον «Συνεταιρισμό για την Ειρήνη». Επιπροσθέτως, οι ιδιαίτερα καλές σχέσεις που η Κύπρος έχει παραδοσιακά αναπτύξει με τις χώρες των Αδεσμεύτων προσφέρουν μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης ρόλων διαμεσολαβητή στην επίλυση διεθνών διαφορών και καλοδεχούμενου συμμετέχοντα σε πολυεθνικές ειρηνευτικές αποστολές.

Στην Ελλάδα, όπως και στην περίπτωση της Κύπρου, συμφέρει η βαθιά ενσωμάτωση στο σκληρό πυρήνα του ευρώ, του Σένγκεν και των πολλαπλών διακρατικών συνεργασιών στο πλαίσιο της Ε.Ε. (ιδίως στους χώρους περιφρούρησης κοινοτικών συνόρων για τον περιορισμό της λαθρομετανάστευσης, την αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας και τη δραστηριοποίηση κοινοτικών ειρηνευτικών αποστολών).

Στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, ασχέτως της έκβασης της τουρκικής πορείας προς τις Βρυξέλλες, πρέπει να συνεχιστεί η πολιτική της «λειτουργικής παράκαμψης» της ένταξης στο Αιγαίο. Αυτό συνεπάγεται (παρά τη χρηματοπιστωτική κρίση) τη συνέχιση ενός κλίματος οικονομικής και ενεργειακής αλληλεξάρτησης, καθώς και την πιστή εφαρμογή μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης για τη μείωση των επεισοδίων στο FIR Αθηνών που μόνο ζημιά προκαλούν στη ζωτική σημασία του-

ριστική βιομηχανία των δύο χωρών. Αξίζει επίσης να επανενεργοποιηθεί το πνεύμα του Ελσίνκι με τη σύναψη συνυποσχετικού προσφυγής στη Χάγη για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου.

Το θέμα της ονομασίας των Σκοπίων χρήζει μιας σύντομης και συναινετικής συμφωνίας των δύο πλευρών με βάση ένα σύνθετο όνομα με γεωγραφικό προσδιορισμό για τους μικρούς βόρειους γείτονές μας. Ευτυχώς η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας δεν αποτελεί πηγή στρατιωτικής απειλής για την Ελλάδα που έχει κάθε συμφέρον στη διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας του κράτους των Σκοπίων. Γενικότερα, η ένταξη του συνόλου των δυτικών Βαλκανίων στην Ε.Ε. και το ΝΑΤΟ θα λύσει ιστορικά τον μεγάλο στρατηγικό εφιάλτη της σύγχρονης Ελλάδας - ένα διμέτωπο πόλεμο βορείως και ανατολικά των συνόρων μας. Γι' αυτό τον λόγο η ένταξη της Βουλγαρίας (και της Ρουμανίας) στους ευρωατλαντικούς θεσμούς είναι τεράστιας σημασίας θετική εξέλιξη για την ελληνική ασφάλεια και άμυνα.

Συμπεράσματα

Το πρόσφατο ταξίδι του προέδρου Ομπάμα στην Αγκυρα και την Κωνσταντινούπολη προκάλεσε έντονη ενόχληση στην Αθήνα και τη Λευκωσία. Κατά τη γνώμη μου, αξίζει και εδώ να επανεξετάσουμε τη σκέψη μας. Ευτυχώς δεν είμαστε πλέον στρατηγικά Σιαμαία αδελφάκια της Τουρκίας. Δεν μας συμφέρει (πολιτικά και οικονομικά) να παραμένουμε ταξινομημένοι σε μια εύφλεκτη περιοχή συγκρούσεων, όπως η Μέση Ανατολή. Ανήκουμε στην Ευρώπη!

Εφθασε ο καιρός να ξεπεράσουμε το σύνδρομο του προσπατευόμενου και τους ανταγωνισμούς τύπου στρατηγικών καλλιστείων. Πρέπει να αντιληφθούμε ότι στη δοκιμασμένη περιοχή μας μπορούμε να λύσουμε τα προβλήματα μόνοι μας με τους γείτονές μας. Σε τελική ανάλυση τρίτες χώρες - μικρές ή μεγάλες - δεν έχουν ισχυρά κίνητρα να λύσουν τις διαφορές μας. Αυτό ισχύει ιδίως για κράτη/προμηθευτές οπλικών συστημάτων προς την Ελλάδα, την Τουρκία και την Κύπρο (όπως τις ΗΠΑ, τη Βρετανία, τη Γαλλία, τη Γερμανία, τη Ρωσία, κ.ά.). Εφθασε, πιστεύω, η ώρα να αντικαταστήσουμε τη γεωπολιτική με τη γεωοικονομία!

* Ο καθηγητής Θεόδωρος Κουλουμπής είναι αντιπρόεδρος του ΕΛΙΑ-ΜΕΠ.